

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавська державна аграрна академія

ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

З НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ: "МАГІСТР"
спеціальність 8.11010101 "Ветеринарна медицина"

Полтава – 2016

УДК 371.214.114:619

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАПИСАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ЗА
СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ: "МАГІСТР"**

спеціальність 8.11010101 "Ветеринарна медицина"

кваліфікація «магістр ветеринарної медицини»

Полтава.: ПДАА, 2016.

Викладено рекомендації із структурного оформлення, порядку підготовки та захисту „Дипломної роботи”. Наведені вказівки та вимоги до проведення експериментальних, аналітичних та статистичних досліджень, а також рекомендації з виконання окремих розділів дипломної роботи.

УКЛАДАЧІ:

доктор ветеринарних наук, професор Бердник В.П.,

доктор ветеринарних наук, професор Локес П.І.;

доктор ветеринарних наук, професор Скрипка М.В.,

доктор ветеринарних наук, професор Замазій А.А.,

доктор ветеринарних наук, професор Киричко Б.П.,

доктор ветеринарних наук, професор Євстаф'єва В.О.,

доктор ветеринарних наук, професор Кулинич С.М.,

доктор ветеринарних наук, професор Панікар І.І.

кандидати ветеринарних наук, доценти: Передера С.Б , Передера Ж.О.,

Лавріненко І.В., Передера Р.В., Конє М.С., Передера О.О., Панасова Т.Г.,

Супруненко К.В., Кручиненко О.В., Клименко О.С., Кравченко С.О.,

Щербакова Н.С.; кандидати сільськогосподарських наук, доценти

Піщаленко М.А., Опара Н.М., методист факультету ветеринарної медицини

Завора В.М.

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор біологічних наук, професор Манжос О.Ф.

Затверджено: Методичною радою факультету ветеринарної медицини,
протокол **№ 2 від 26 жовтня 2015 року.**

Відповідальний за випуск: Завора В.М.

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ	3
2. КЕРІВНИЦТВО І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	4
3. ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	5
4. ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	5
5. ПОРЯДОК ВИКЛАДАННЯ МАТЕРІАЛІВ РОБОТИ	8
5.1. Завдання на виконання дипломної роботи	9
5.2. Реферат	9
5.3. Вступ	10
5.4. Огляд літератури	10
5.5. Власні дослідження	11
5.5.1. Матеріал і методи	11
5.5.2. Характеристика господарства	11
5.5.3. Результати власних досліджень	12
5.5.4. Розрахунок економічної ефективності ветеринарних заходів	12
5.5.5. Обговорення результатів власних досліджень	22
5.6. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	22
5.7. Екологічна експертиза	23
5.8. Висновки та пропозиції виробництву	25
5.9. Список використаної літератури	26
5.10. Додатки	26
6. КОМПЛЕКТАЦІЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	26
7. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	27
8. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ	27
9. ДОДАТКИ	29
Додаток А	29
Додаток Б	30
Додаток В	31
Додаток Г	32
Додаток Д	34
Додаток Е	35
Додаток Ж	38
Додаток З	46
Додаток І	47

1. ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ

ДИПЛОМНА РОБОТА це складова частина навчального процесу і є обов'язковим елементом завершального етапу підготовки фахівців за ступенем вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 8.11010101 "Ветеринарна медицина" .

Дипломна робота – це самостійна наукова праця лікаря ветеринарної медицини за ступенем вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 8.11010101 "Ветеринарна медицина" .

Виконуючи дипломну роботу, студент - здобувач вищої освіти поглиблює знання з фундаментальних та клінічних дисциплін, засвоює методики експериментальних досліджень, оволодіває навичками співставлення результатів своїх досліджень з літературними даними, аналізу, узагальнення і літературного оформлення одержаних результатів з теми дослідження, набуває вміння вести науковий пошук, який розвиває у майбутнього фахівця ветеринарної медицини творчий підхід до роботи.

Теми дипломних робіт визначаються кафедрою за особистими письмовими заявами студентів з врахуванням їх бажання, нахилу і практичного досвіду, умов у тваринницьких господарствах та закладах державної ветеринарної медицини. Тема дипломної робіт повинна бути актуальною, базуватися на матеріалах експериментальних та виробничих дослідів.

Тематика дипломних робіт розглядається на засіданні відповідної кафедри, а потім подається на розгляд вченої ради факультету та затверджується наказом ректора академії.

Місцями виконання дипломних робіт можуть бути сільськогосподарські підприємства різних видів власності, навчальні господарства, м'ясокомбінати, державні чи приватні заклади ветеринарної медицини (клініки, лабораторії та ін.), а також лабораторії кафедр і клініки факультетів ветеринарної медицини, де під час виробничої практики проводяться основні клініко-експериментальні дослідження.

Виконуючи дипломну роботу, необхідно скласти план роботи, визначити місце, обсяг досліджень і спостережень та розробити схему досліду, написати і оволодіти методикою проведення досліджень, передбачити очікувані результати і календарні терміни виконання розділів теми.

Результати експериментальних досліджень здобувач вищої освіти систематично записує у спеціальний журнал, який є основою первинної документації. В окремих випадках записи оформлюються як протоколи.

Важливе місце у дипломній роботі посідає проведення необхідних лабораторних досліджень (гематологічних, біохімічних, бактеріологічних, вірусологічних, патологоанатомічних, копрологічних та ін.). Дипломну роботу бажано забезпечити якісними і змістовними ілюстраціями (оригінальними фотографіями, схемами, діаграмами тощо).

Про результати виконання дипломної роботи здобувач вищої освіти періодично звітує перед науковим керівником, виступає з повідомленнями на засіданнях гуртка кафедри та доповідями на наукових конференціях, за наслідками досліджень друкує статті.

До захисту допускаються дипломні роботи, що оформлені згідно вимог, є відгук керівника, рецензія, а також відповідна супровідна документація.

Витрати навчального часу здобувачів вищої освіти на виконання дипломної роботи визначаються робочим навчальним планом. На керівництво виконанням дипломної роботи, консультування, рецензування та участь у роботі екзаменаційних комісій (ЕК) встановлюється кількість навчального часу відповідно до нормативів, затверджених в установленому порядку Міністерством освіти і науки України (наказ від 07.08.2002 р. № 450 „Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів“).

2. КЕРІВНИЦТВО І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Керівник дипломної роботи закріплюється наказом ректора з числа викладачів факультету ветеринарної медицини, що мають відповідний науковий ступінь та вчені звання професорів, доцентів, докторів та кандидатів ветеринарних наук зі стажем педагогічної роботи 10 і більше років.

Керівник дипломної роботи:

- надає здобувачу вищої освіти допомогу у розробці календарного графіка роботи на весь період із зазначенням черговості виконання окремих етапів;
- рекомендує необхідну наукову літературу, довідникові і архівні матеріали й інші джерела відповідно до теми роботи;
- надає систематичні консультації;
- перевіряє якість виконання роботи (за етапами і загалом);
- визначає ступінь готовності роботи та інформує про це деканат факультету.

За пропозицією керівника дипломної роботи в разі необхідності кафедрі надається право запрошувати консультантів з окремих розділів дипломної роботи за рахунок ліміту часу, відведеного на керівництво дипломної роботи.

Консультантами з окремих розділів дипломної роботи можуть призначатися професори і доценти, а також висококваліфіковані фахівці і наукові співробітники інших установ, організацій і підприємств за профілем розділу. Консультанти надають допомогу студенту в роботі над відповідним розділом, перевіряють якість його виконання і ставлять на титульному аркуші свій підпис.

Керівник забезпечує здобувача вищої освіти до початку виконання роботи методичними вказівками з написання дипломної роботи.

Закінчену дипломну роботу, підписану здобувачем вищої освіти і консультантами, подають керівнику. Після перегляду і схвалення дипломної роботи керівник підписує її і разом зі своїм письмовим відгуком подає завідувачу кафедри.

У відгуку повинна бути характеристика виконаної роботи з усіх розділів, а

також відзначені особисті якості здобувача вищої освіти, ступінь його підготовки до самостійної діяльності відповідно до набутої кваліфікації та спеціалізації, зроблено висновок про можливість допуску роботи до захисту в ЕК.

Завідувач кафедри на підставі рішення, прийнятого на засіданні кафедри, вирішує питання про допуск роботи до захисту, робить відповідний запис на титульному аркуші.

У випадку, коли здобувач вищої освіти не виконав плану і завдань дипломної роботи, постійно порушував графік звітування про хід її виконання, за поданням керівника роботи на засіданні кафедри розглядається питання про неможливість допуску такої дипломної роботи до захисту в ЕК. Протокол засідання кафедри подається в деканат, який виносить прийняте рішення на затвердження у вчену раду факультету.

Дипломну роботу, допущену кафедрою до захисту, направляють на рецензію до початку роботи ЕК. Склад рецензентів затверджується ректором академії за поданням декана факультету з числа професорів і доцентів (викладачів), які не працюють на цій кафедрі, або спеціалістів виробництва і наукових установ, що мають відповідну кваліфікацію і стаж роботи за фахом не менше 10 років.

3. ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведення клініко-експериментальних досліджень за темою дипломної роботи є її обов'язковим елементом, передбачає дотримання правил формування дослідних (однієї чи двох) та контрольної груп тварин (в кожній групі не менше 5). Відмінності за тим чи іншим показником у тварин-аналогів не повинні перевищувати 2-3%.

Під час проведення дослідів тварини всіх груп повинні знаходитися в однакових умовах годівлі і утримання. Для тварин дослідних груп створюють додаткові фактори (призначають різні лікувальні чи профілактичні засоби тощо), що можуть вплинути на стан тварин чи перебіг їх захворювання. До того ж враховують всі зміни у тварин експериментальної групи порівняно з контрольною.

Важливим моментом контролю за станом тварин дослідної та контрольної груп є реєстрація даних клінічного дослідження (температури тіла, частоти дихання, пульсу, стану слизових оболонок, лімфовузлів та ін.), яке проводять в одні і ті ж години доби. Зважування тварин рекомендується здійснювати у ранкові години, до годівлі.

Статистичну обробку цифрових даних досліджень проводять обов'язково з визначенням таких показників: M (середньої), m (помилки середньої), p (достовірність результатів).

4. ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Дипломну роботу оформляють згідно з вимогами ДСТУ 3008-95— "Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення" та наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29 березня 2012 р. № 384.

Дипломна робота повинна бути написана державною мовою (виключення складають студенти-іноземці (допускається написання російською мовою).

Текст розміщують на одному боці друкарського паперу формату А4 (210×297 мм) із застосуванням принтерів: текстовий редактор „Word”. Шрифт "Times New Roman", розмір шрифту – 14.

Обсяг дипломної роботи повинен складати 55-70 сторінок комп'ютерного тексту (без урахування додатків), надрукованого через 1,5 інтервали (30 рядків на аркуші А4), з полями; верхнє та нижнє – по 2 см, праве – 1 см, а лівє – 3 см.

Під час оформлення роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності і чіткості зображення впродовж усього документа. Всі лінії, літери, цифри і знаки повинні бути однаково чіткими.

Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Заголовки структурних елементів роботи і заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи. Заголовки відділяються від тексту зверху і знизу при комп'ютерному наборі двома рядками.

Абзаци в тексті починають відступом, що дорівнює 1 см та повинен бути однаковим впродовж усього тексту.

Знаки, літери, символи, позначення, які неможливо ввести із клавіатури, а також математичні і хімічні формули вписуються від руки чорнилом (пастою) чорного кольору.

Помилки, описки і графічні неточності, виявлені у процесі виконання роботи, допускається виправляти підчищенням або з використанням коректора і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту (графіки) рукописним способом (чорними чорнилом, пастою, тушшю). Допускається не більше двох виправлень на одну сторінку.

Пошкодження аркушів, помарки і сліди неповністю видаленого попереднього тексту в роботі не допускаються.

Сторінки слід нумерувати арабськими цифрами, дотримуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті без крапки в кінці. Титульний лист включають до загальної нумерації сторінок роботи, номер сторінки не ставлять.

Якщо в роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, символи, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом. Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа – їх детальне розшифрування.

Цифровий матеріал, отриманий під час досліджень, доцільно розміщувати у компактних, забезпечених тематичними підзаголовками і пронумерованих таблицях (додаток А).

Таблицю розташовують безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання у тексті.

Таблиці, за винятком розміщених у додатках, слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією. Таблиці кожного додатка позначають окремою

нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою позначення додатка "Таблиця А. 1". Якщо у роботі одна таблиця, її позначають "Таблиця 1".

Допускається нумерувати таблиці у межах розділу. У такому випадку номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою.

Таблиця може мати назву, яку друкують (пишуть) малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею. Назва таблиці має бути стислою і відображати її зміст.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, або переносячи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і боковик.

У разі поділу таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Слово "Таблиця _" вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами друкують (пишуть) "Продовження таблиці _" із зазначенням номера таблиці.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення із заголовком. Підзаголовки мають самостійне значення, друкують (пишуть) з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії зліва, справа і знизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо їх відсутність не ускладнює користування таблицею. Головка таблиці повинна бути відокремлена лінією від іншої частини таблиці. Висота рядків таблиці – не менше 8 мм.

Графу "Номер за порядком" до таблиці не включають. Якщо показники, параметри або інші дані необхідно нумерувати, їх порядкові номери вказують у боковикі таблиці перед найменуванням.

Одиниці величин вказують, або у заголовках, або у підзаголовках. Окрему графу для одиниць не виділяють. Якщо всі параметри, розміщені у таблиці, мають тільки одну одиницю, наприклад, міліметри, то її скорочене позначення (мм) розміщують над таблицею. Якщо графи таблиці містять величини переважно однієї одиниці, але є й показники, виражені в інших одиницях, над таблицею розміщують напис про переважну одиницю, а відомості про інші одиниці дають у заголовках відповідних граф.

Цифри у графах розміщують так, щоб класи чисел у всіх графах були суто один під одним. Числові значення величин в одній графі повинні мати, як правило, однакову кількість знаків після коми. За відсутності окремих даних у таблиці слід ставити тире.

Дипломну роботу доцільно ілюструвати оригінальними малюнками, що включають макро- і мікрофотографії, графіки, діаграми і схеми.

Ілюстрації повинні мати надписи під малюнками і порядкові номери. У підписах до мікрофотографій з гістопрепаратів потрібно вказувати метод

фарбування і величину збільшення. Кількість ілюстрацій повинна бути достатньою для пояснення тексту. Ілюстрації (креслення, малюнки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) необхідно розмішувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації, мають бути посилання у тексті. Фотознімки розміром менше за формат А4 клеяться на аркуші білого паперу формату А4.

Ілюстрації, за винятком ілюстрацій додатків, слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією. Якщо малюнок один, його позначають "Рисунок 1". Допускається нумерувати ілюстрації в межах розділу. У цьому випадку номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою, наприклад: Рисунок 1.1.

Посилаючись на ілюстрації слід писати "... відповідно до рисунка 2" в разі наскрізної нумерації і "... відповідно до рисунка 1.2" за нумерації у межах розділу.

Ілюстрації, за необхідності, можуть мати найменування і пояснювальні дані (підмалюнковий текст). Слово "Рисунок" і найменування розміщують після пояснювальних даних і друкують (записують) таким чином:

Рисунок. – Деталі приладу.

Список використаної літератури має містити – 30-50 літературних джерел, опублікованих переважно за останні 10-15 років.

5. ПОРЯДОК ВИКЛАДАННЯ МАТЕРІАЛІВ РОБОТИ

План дипломної роботи

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

РЕФЕРАТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

1. ВСТУП

2. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Висновок з огляду літератури

3. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Матеріал і методи дослідження

3.2. Характеристика господарства

3.3. Результати власних досліджень

3.4. Розрахунок економічної ефективності ветеринарних заходів

3.5. Обговорення результатів власних досліджень

4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5. ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

6. ВИСНОВКИ

7. ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

8. ЛІТЕРАТУРА

9. ДОДАТКИ

5.1. Завдання на виконання дипломної роботи

Відповідно до теми дипломної роботи керівник складає і видає здобувачу вищої освіти завдання на виконання дипломної роботи з урахуванням місця виконання досліджень.

Після закінчення роботи над дипломною роботою завдання разом з іншими текстовими документами переплітаються і представляються в ЕК.

У завданні вказуються: назва ВНЗ і факультету; ступень здобуваної вищої освіти і назва спеціальності; назва кафедри; тема дипломної роботи; номер наказу ректора про затвердження теми і його дата; термін здавання виконаної роботи у деканат; вихідні дані до роботи; зміст роботи (перелік питань, що розробляються).

Підписують завдання керівник дипломної роботи, консультанти і здобувач вищої освіти. Затверджує завдання завідувач кафедри, на якій виконується дипломна робота.

Допускається виконувати завдання з двох боків друкарського аркуша формату А4 (додаток В).

5.2. Реферат

Реферат – це скорочене викладення обсягу та змісту первинного документа, тобто дипломної роботи з основними розробками та висновками.

У рефераті увагу акцентують на нових матеріалах, викладених у роботі та складають його за такою формою:

- обсяг первинного документа (кількість сторінок текстового документа, ілюстрацій);

- тема, предмет (об'єкт), характер та мета роботи;

- методи виконання роботи; якщо метод новий або розроблений автором, то наводять його сутність; якщо метод широко відомий, то вказують тільки його назву;

- конкретні результати роботи, економічна ефективність виконаної автором розробки; дають основні теоретичні, експериментальні, розрахункові результати, виділяючи розробки, впроваджені у виробництво або виконані на рівні раціоналізаторських пропозицій, винаходів, відкриттів чи інші розробки, які є найважливішими у роботі;

- галузь використання.

Викладання матеріалу у рефераті повинно бути стислим і точним. Слід використовувати вирази, які застосовують у наукових і технічних документах, стандартизовану термінологію; уникати незвичних термінів і символів.

Рекомендується вживати скорочення і аббревіатури згідно з ГОСТ 7.11088, ГОСТ 7.12-77 або прийняті у міжнародній практиці.

Одиниці вимірювання наводять в одиницях міжнародної системи.

Дозволяється включати до реферату ілюстрації та таблиці, якщо вони допомагають розкрити основний зміст документа і скоротити його обсяг.

Обсяг реферату дипломної роботи повинен складати одну сторінку комп'ютерного тексту.

5.3. Вступ

Вступ є окремим розділом роботи. У вступі здобувач вищої освіти коротко викладає оцінку сучасного стану проблеми, відмічаючи практично розв'язані задачі, прогалини знань, що існують у даній галузі, актуальність обраної теми для вирішення конкретних завдань, обґрунтовує вибір теми, повідомляє про мету і формулює завдання роботи. Обсяг розділу – 2-3 друкованих сторінки.

5.4. Огляд літератури

Центральне місце у цитованій літературі дипломної роботи повинні займати наукові праці. Також використовують офіційні матеріали (рекомендації Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики та продовольства України), не включені у "Ветеринарне законодавство", автореферати дисертацій та ін. Дані реферативних журналів мають допоміжне значення.

Недоцільно у дипломній роботі робити посилання на матеріали підручників і навчальних посібників, оскільки вони у більшості випадків не є оригінальними дослідженнями її авторів.

Літературні джерела краще вивчати, переходячи від простих до більш складних.

Цінність представляють нові публікації за темою роботи (за останні 10-ть років).

Джерелами літератури можуть бути книги, брошури, статті з журналів, збірників наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, автореферати дисертацій, інструкції, настанови, рекомендації і нормативи.

Літературні дані потрібно викладати коротко, ясно, без перекручення даних і поглядів авторів, повідомляючи лише типові, показові, що має відношення до теми дипломної роботи. Посилання на автора наводяться в кінці абзацу цифрами в квадратних дужках.

Якщо в тексті вказують прізвище та скорочені ініціали автора роботи, то після них в круглих дужках пишуть рік видання праці, а в кінці посилання в квадратних дужках номер, під яким цю роботу наведено в списку літератури. Далі у стислій формі викладають зміст роботи, як правило, в одному абзаці.

Характеристику роботи іншого автора потрібно починати з нового абзацу.

В огляді літератури повинні описуватися тільки ті першоджерела, які вивчались студентом і мають пряме відношення до теми дипломної роботи. Не описувати навчальну літературу або посилання інших авторів на використані ними інші роботи.

Огляд літератури пишеться за попередньо складеним планом і повинен бути системним, цільним та послідовним. Аналіз першоджерел, які використовуються, проводять у хронологічному порядку. Не допускати повторень. Критичні зауваження необхідно аргументувати посиланнями на джерела літератури. За наявності суперечливих думок авторів з того чи іншого питання потрібно спробувати знайти причину розходжень. Іноді це є результатом похибок методичного характеру, застарілого обладнання, використаного під час проведення експериментів. Огляд літератури закінчують розділом "**Висновок** з

огляду літератури", в якому автор у короткій формі викладає стан і рівень вирішення поставленої перед ним проблеми за даними літератури.

Загальний обсяг розділу – 15-30 сторінок машинописного тексту.

Назви органів, тканин, лікарських засобів, хвороб і патологічних процесів необхідно писати користуючись сучасною міжнародною анатомічною, гістологічною, клінічною, фармацевтичною і патолого-анатомічною номенклатурою, дотримуючись правил українського правопису 4-го видання.

У дипломній роботі необхідно користуватися загальноприйнятими скороченнями: грам - г, кілограм - кг, центнер - ц, тонна - т, гривня - грн., копійка - коп., міліметр - мм, сантиметр - см, метр - м, рисунок - рис.

Знаки №, % та інші застосовуються лише біля цифр. В інших випадках потрібно їх писати словами.

5.5. Власні дослідження

Цей розділ складає основу дипломної роботи, тому є найбільш важливим і об'ємним (більше 50% загального обсягу). Він включає ряд самостійних підрозділів, присвячених матеріалу і методикам наукових досліджень, характеристиці господарств, закладів і установ, де проводились дослідження, детальному викладенню одержаних результатів досліджень та їх обговоренню.

5.5.1. Матеріал і методи

У цьому розділі повинні бути описані конкретні методики та методи дослідження, що використовувались у процесі виконання роботи (з посиланням на автора), схема проведеного досліду тощо.

Результативність наукових досліджень залежить від вибору методик, ступеня їх освоєння і точності виконання, тому методи досліджень необхідно підбирати сучасні з урахуванням можливості їх виконання у конкретних умовах.

У цьому розділі також вказуються види тварин, використаних у дослідах, методи застосування лікувальних і профілактичних заходів, контролю їх ефективності. (2-4 стор.)

5.5.2. Характеристика господарства

У підрозділі потрібно викласти загальні відомості про сільськогосподарське підприємство, м'ясокомбінат, державні чи приватні заклади ветеринарної медицини (клініки, лабораторії та ін.), тваринницький комплекс, птахофабрику чи інші підприємства, на базі яких виконувалася Дипломна робота; вказати провідні галузі господарства, рівень їх спеціалізації; види тварин, їх поголів'я, порідний склад і продуктивність; методи утримання (пасовищне чи стійлове, кліткове чи напільне – для птиці) та годівлі; благополуччя із заразних хвороб; захворювання, які реєструються найчастіше; основні економічні показники і рентабельність господарства. (2-4 стор.)

5.5.3. Результати власних досліджень

У цьому підрозділі повинно бути проведено систематизацію і детальне викладення результатів проведених експериментальних досліджень та

спостережень. (15 – 25 стор.)

5.5.4. Розрахунок економічної ефективності ветеринарних заходів

В практичній діяльності спеціалісти ветеринарної медицини державної та відомчої служб ветеринарної медицини України постійно виконують значну кількість профілактичних, діагностичних, лікувальних та ветеринарно-санітарних заходів спрямованих проти заразних та незаразних хвороб тварин. Вони направлені, перш за все, на створення здорових стад, зменшення захворюваності, загибелі та вимушеного забою тварин, підвищення їх продуктивності і покращення якості продуктів та сировини тваринного походження.

Враховуючи це, лікар ветеринарної медицини повинен мати не лише хорошу професійну підготовку, але й вміти економічно обґрунтувати, що проведені ним заходи, застосовані методи лікування не лише доцільні, але й економічно ефективні та вигідні для господарства. (1-4 стор.)

Система економічних показників для аналізу ефективності ветеринарних заходів:

- фактичний економічний збиток, який спричиняють хвороби тварин;
- витрати на проведення ветеринарних заходів;
- економічний збиток попереджений внаслідок проведення ветеринарних заходів;
- вартість додаткової продукції та сировини тваринного походження, одержаної при застосуванні ветеринарних препаратів;
- економія трудових та матеріальних ресурсів за рахунок застосування більш ефективних профілактичних, діагностичних, лікувальних засобів та методів, а також впровадження нових форм організації праці спеціалістів ветеринарної медицини;
- економічний ефект, отриманий в результаті проведення ветеринарних заходів;
- ефективність на 1 грн. витрат;
- сумарний індекс ефективності ветеринарних заходів;

Економічну ефективність визначають в окремому господарстві, районі, області, країні. В залежності від призначення визначають ймовірну, очікувану, заплановану та фактичну економічну ефективність. Ймовірну визначають на стадії планування наукових досліджень по ветеринарних заходах, а очікувану - по закінченні науково-дослідної роботи для економічного обґрунтування наукових рекомендацій. Запланована економічна ефективність використовується при розрахунках річних планів по впровадженню нових заходів. Фактичну економічну ефективність визначають за результатами проведення ветеринарних заходів в господарстві, районі, області.

Економічну ефективність визначають на основі порівняння (співставлення)

показників захворюваності, летальності, продуктивності тварин, якості продукції, витрат праці та матеріалів у базовому і новому варіантах ветеринарних заходів. Порівняння варіантів проводять при рівності (аналогії) всіх умов, крім тих, що вивчаються (новий комплекс ветеринарних заходів, використання більш ефективних засобів та методів профілактики, лікування, ліквідації хвороб тощо).

Визначення фактичних економічних збитків

Фактичний економічний збиток - це втрати, спричинені хворобами тварин та виражені в грошових одиницях.

Хвороби тварин обумовлюють різні види економічного збитку: від падежу, вимушеного забою, знищення тварин, від зниження продуктивності, племінної цінності, зниження якості продукції, вибраковки уражених органів, сировини, недоотримання приплоду, простою робочої худоби.

Економічний збиток, зумовлений хворобами тварин, розраховують за діючими державними закупівельними цінами на продукцію тваринництва.

Для розрахунку фактичних економічних збитків різних видів застосовують систему таких формул:

1. Від загибелі, вимушеного забою, знищення дорослих тварин

Розраховують як різницю між вартістю тварин в закупівельних цінах і грошовому виразі від реалізації продуктів забою чи утилізації трупів.

$$Z_1 = M \times J \times C - V_f$$

M – кількість загиблих, вимушено забитих, знищених тварин, гол.;

J – середня жива маса однієї тварини, кг;

C – закупівельна ціна одиниці продукції, грн.;

V_f – виручка від реалізації продуктів забою, трупної сировини, грн.

2. Від загибелі, вимушеного забою, знищення молодняку

При загибелі, вимушеному забої, знищенні молодняку економічні втрати більші ніж вартість цих тварин в закупівельних цінах, оскільки на отримання приплоду і вирощування молодняку витрачається більше трудових і матеріальних ресурсів. Тому економічний збиток від загибелі, вимушеного забою та знищення молодняку сільськогосподарських тварин (телята до 5 міс., поросят та ягнят до 4 міс.) визначають з врахуванням фактичної вартості молодняку на день загибелі.

$$Z_2 = M \times (V_p + C_p \times T \times C) - V_f$$

M – кількість загиблого, вимушено забитого, знищеного молодняку гол.;

V_p – умовна вартість однієї голови приплоду, грн.;

C_p – середньодобовий приріст живої маси тіла молодняку, кг;

Т – вік загиблого, вимушено забитого, знищеного молодняка, днів;
Ц – договірна закупівельна ціна 1 кг живої маси молодняка, грн.;
Вф – виручка від реалізації продуктів забою, трупної сировини, грн.

Встановлення вартості приплоду при народженні

Вартість приплоду при народженні встановлюють по вартості основної продукції, одержаної за рахунок кормів, витрачених на утворення приплоду, за формулами:

$$Вт = 3,61 \times Ц$$

$$Вя = 0,84 \times Ц : Пя$$

$$Вп = 1,97 \times Ц : Пп$$

$$Вл = 80 \times Сكد$$

Вт – вартість теляти, грн.;

Вп – поросяти грн.;

Вя – ягняти грн.;

Вл - лошади при народженні, грн.;

3,61 – кількість молока, яку можна одержати за рахунок кормів, що витрачаються на утворення приплоду однієї корови молочних порід, ц.;

1,97 – кількість приросту маси свині, яку можна одержати за рахунок кормів, що витрачаються на утворення приплоду основної свиноматки, ц.;

0,84 – кількість шерсті, яку можна одержати за рахунок кормів, що витрачаються на утворення приплоду, вівцематки шерстних порід, кг;

80 – число коней-днів, що дорівнює за витратами кормів утворенню приплоду кобилиці;

Ц – ціна одиниці продукції, грн.,

Пп – вихід порослят на основну свиноматку, гол.;

Пя – вихід ягнят на вівцематку, гол.;

Сكد – собівартість коней-днів, грн.

3) Від зниження продуктивності

Розраховують 3-ма способами:

- **По коефіцієнту втрат продукції**

Для цього попередньо встановлюють коефіцієнти втрат основної продукції на одну хвору тварину в господарствах конкретної природно - кліматичної зони, при середньому рівні годівлі, утримання.

$$З = Кв \times Мз \times Ц$$

Мз – кількість хворих тварин, гол.;

Кв – коефіцієнт втрат основної продукції на одну хвору тварину, кг.;

Ц - ціна одиниці продукції, грн.

Цей спосіб дозволяє встановити приблизні втрати продукції і економічний збиток лише при таких захворюваннях, при яких хворі тварини можуть утримуватися в господарстві.

• **Порівнянням продуктивності благополучних та неблагополучних стад**

Даний метод базується на порівнянні продуктивності благополучних і неблагополучних стад при інфекційних та інвазійних захворюваннях з дотриманням принципу аналогів (по продуктивності, породності, умовах годівлі та утримання, вікових групах). Переваги даного методу в тому, що при розрахунках враховують природно - кліматичні і господарські умови в період реєстрації хвороби. До недоліків відносяться певні труднощі по вибору аналогічної благополучної ферми для порівняння з неблагополучною.

• **Співставлення продуктивності здорових і хворих тварин**

Даний метод дозволяє визначити економічні збитки від зниження продуктивності здорових і хворих тварин в неблагополучному стаді. Його рекомендують використовувати для розрахунку економічних збитків при незаразних, інфекційних та інвазійних захворюваннях, що не мають тенденції до поширення.

$$Z_3 = M \times (V_z - V_{xv}) \times T \times C$$

M – кількість захворілих тварин(ялових маток), гол.;

V_z і V_{xv} – середньодобова кількість продукції (молока, м'яса) одержана відповідно від здорових та хворих тварин в розрахунку на одну голову, кг;

T – тривалість спостереження за зміною продуктивності тварин (період карантину, неблагополуччя, перехворювання), днів;

C – закупівельна ціна одиниці продукції, грн.

4) Від зниження якості продукції (сировини), одержаної від перехворілих, вимушено забитих, загиблих тварин

Розраховують як різницю між вартістю продукції стандартної та зниженої якості.

$$Z_4 = V_p \times (C_z - C_{xv})$$

V_p – кількість реалізованої продукції зниженої якості, кг, шт.;

C_z і C_{xv} – ціна реалізації одиниці продукції (сировини), одержаної відповідно від здорових та хворих тварин, грн.

5) Від бракування уражених туш, органів та сировини

Збиток від бракування туш, уражених органів, сировини визначають на переробних підприємствах, а також в сільськогосподарських підприємствах. В залежності від хвороби, характеру ураження туш, внутрішніх органів і сировини, вибракувану продукцію знищують спалюванням, піддають технічній утилізації чи

санітарній переробці.

$$З_5 = Пв \times Ц - Ц_1$$

Пв – кількість вибракуваної чи переробленої продукції, кг;

Ц – договірна закупівельна ціна якісної продукції та сировини, грн.;

Ц₁ – вартість продукції чи сировини, отриманої після переробки, грн.

б) Від втрати приплоду

Кількість недоотриманого приплоду може визначатися 3-ма способами:

- фактичним обліком кількості абортів, мертвонароджених плодів при певних захворюваннях;
- порівнянням середнього виходу приплоду в благополучних та неблагополучних господарствах;
- порівнянням виходу приплоду по області (району) з виходом приплоду в конкретному господарстві.

а) внаслідок перехворювання та яловості маток

$$З_6 = (Кн \times Рв - Нф) \times Вп$$

Кн – коефіцієнт народжуваності, прийнятий за плановим показником;

Рв – можливий контингент маток для розплоду за видами тварин, гол.;

Нф – фактична кількість народжених телят, поросят, ягнят, гол.;

Вп – умовна вартість однієї голови приплоду, грн. (див. ст.6)

б) в результаті подовження сервіс-періоду

$$З_7 = М \times (Тх - Тз) \times Кн \times Вп : (Тх + Тз)$$

М – кількість перехворівших маток, гол.;

Тх і Тз – середній час від отелу до запліднення у перехворівших та здорових маток, днів;

Кн - коефіцієнт народжуваності, прийнятий за плановим показником;

Вп - умовна вартість однієї голови приплоду, грн. (див. ст.6)

б) Від втрати племінної цінності тварин

Найбільш ймовірний в племінних господарствах, неблагополучних по інфекційних та інвазійних захворюваннях, при яких забороняється реалізація племінних тварин. Визначається як різниця між балансовою вартістю чи вартістю тварин в цінах на племінну худобу і їх вартістю в закупівельних цінах.

$$З_8 = Мв \times (Цп - Цв)$$

Мв - кількість тварин, що втратили племінну цінність, гол.;

Цп і Цв - середня ціна реалізації, відповідно племінних та тих, що втратили племінну цінність тварин, грн.

7) Від вимушеного простою виробничих приміщень

$$З_9 = Мм \times (Св / 365) \times Т$$

Мм – кількість невикористаних скотомісць;

Св – собівартість валової продукції в розрахунку на одне скотомісце, грн;

Т – період простою, днів.

8) Від вимушеного простою робочої худоби

$$З_{10} = Мр \times Т \times Ск$$

Мр - кількість робочої худоби, що вимушено простояла, гол;

Т - середня тривалість простою тварин, днів;

Ск - собівартість робочого коне-дня, грн.

9). Від знищення трупів і продуктів забою

$$З_{11} = Пз \times Ц + Вз$$

Пз – кількість знищеної продукції, кг;

Вз – витрати на знищення трупів, продуктів забою, грн.;

Ц – договірна закупівельна ціна 1 кг продукції, грн.

3. Визначення загальної суми економічного збитку

Визначають шляхом сумування всіх видів фактичних економічних збитків.

$$З = З_1 + З_2 + З_3 + \dots + З_{11}$$

При хворобах не завжди бувають всі види збитків. Тому при визначенні загальної суми фактичного економічного збитку враховують лише ті, які спричиняє дане захворювання.

4. Визначення загальної суми витрат на ветеринарні заходи (Вв)

Витрати на проведення ветеринарних заходів – це сукупність всіх витрат, пов'язаних з їх здійсненням. Поділяються на прямі та непрямі (загальновиробничі і загальногосподарські) і складаються з трудових та матеріальних ресурсів у грошовому виразі, потрібних для здійснення відповідних протиепізоотичних, лікувально-профілактичних, ветеринарно-санітарних, зоогігієнічних, організаційно-господарських та інших заходів.

До прямих витрат відносять:

1. Оплату праці робітників, безпосередньо зайнятих на роботах по проведенню ветеринарних заходів, в т. ч. і відрахування на соціальне страхування тощо.
2. Амортизаційні відрахування від балансової вартості ветеринарного

обладнання, апаратів, приладів та витрати на поточний ремонт приміщень і догляд за технікою. Наприклад, експлуатація цегляних приміщень складає 3,2%, дерев'яних - 4,9%, ветеринарних машин, дезінфекційної техніки та іншого обладнання - 14,5% у рік.

3. Вартість використаних біопрепаратів, медикаментів, дезінфектантів, перев'язувальних засобів, палива, електроенергії, паливно-мастильних матеріалів, а також інструментів та обладнання малої вартості.

4. Витрати на спорудження тимчасових забійних площадок, пастеризаційних установок, пропускних пунктів, шлагбаумів, дезінфекційних бар'єрів, знезараження продуктів забою та трупної сировини.

Непрямі витрати включають оплату праці переважно головних та старших спеціалістів ветеринарної медицини, транспортні витрати, на утримання аптек, складів тощо.

Загальна сума витрат на ветеринарні заходи визначається шляхом сумування всіх видів витрат.

Визначення економічної ефективності ветеринарних заходів у випадку інфекційних, інвазійних та незаразних хвороб тварин

1. Визначення коефіцієнтів захворюваності (Кз)

В неблагополучному стаді (Кз₁) і районі (Кз₂) визначають шляхам ділення числа захворілих тварин, відповідно, на поголів'я неблагополучних стад господарства чи району.

$$Кз_1 = Мзг : Мсг$$

$$Кз_2 = Мзр : Мср$$

Мзг – число захворілих тварин в окремому господарстві, гол.;

Мсг – загальне поголів'я сприйнятливих тварин в окремому господарстві, гол.;

Мзр – число захворілих тварин у районі, гол.;

Мср – загальне поголів'я сприйнятливих тварин в районі, гол.;

2. Визначення коефіцієнту летальності (Кл)

Встановлюють шляхом діленням числа загиблих тварин на число хворих.

$$Кл = М : Мз$$

М – кількість загиблих, вимушено забитих, знищених тварин, гол.;

Мз – число захворілих тварин, гол.

3. Визначення питомої величини економічного збитку на 1 хвору тварину

Визначають на одну захворілу тварину (Кзб) розділивши загальну суму складових частин економічного збитку на число захворілих тварин.

$$Кзб = З : Мз$$

З - загальна сума економічного збитку, грн.

Мз - число захворілих тварин, гол.

Примітка: орієнтовні коефіцієнти захворюваності, летальності та питомі величини економічних збитків при різних захворюваннях наведено в додатку Ж.

4. Визначення попередженого економічного збитку

Попереджений збиток – Пз – це попереджені можливі втрати в тваринництві при хворобах різної етіології в результаті оперативного та комплексного проведення планових чи вимушених ветеринарних заходів із застосуванням більш сучасних засобів.

Попереджений збиток включає:

- вартість тварин, загибель яких попереджено;
- вартість продукції, збереженої в результаті попередження захворювання;
- недопущення зниження якості продукції та її псування.

Попереджений збиток визначають з використанням нормативної бази, що включає середні показники захворюваності, летальності тварин, економічного збитку спричиненого хворобами. Кожен з цих показників встановлюють на основі вибірових досліджень за період реєстрації хвороби, а також за експериментальними даними.

4.1. В результаті профілактики і ліквідації заразних і незаразних хвороб тварин в господарстві (Пзт)

Визначають як різницю між потенційним і фактичним економічним збитком

$$\text{Пзт} = \text{Мсг} \times \text{Кз1} \times \text{Кзб} - \text{З}$$

Мсг – загальне поголів'я сприйнятливих тварин, гол.;

Кз1 – коефіцієнт можливого захворювання тварин в неблагополучних гуртах.

Кзб – питома величина економічного збитку в розрахунку на одну захворілу тварину, грн.

З – фактичний економічний збиток в господарстві, грн.

Внаслідок проведення лікувальних заходів в господарстві (Пз2)

$$\text{Пз2} = \text{Мл} \times \text{Кл} \times \text{Ж} \times \text{Ц} - \text{З}$$

Мл – кількість тварин, яких лікували, гол.;

Кл – коефіцієнт летальності;

Ж – середня жива маса однієї тварини, кг.;

Ц – закупівельна ціна одиниці продукції, грн.;

З – фактичний економічний збиток в господарстві, грн.

4.3. Внаслідок хірургічної операції тварин (Пз4)

$$\text{Пз4} = \text{Мп} \times \text{Ц} - \text{Вф}$$

Мп – кількість прооперованих тварин, гол;

Ц – середня вартість тварин (балансова або за закупівельними цінами), грн.;

Вф – можлива грошова виручка при вимушеному забої прооперованих тварин, грн.

5. Визначення економічної ефективності ветеринарних заходів

Це сумарний показник (у грошовому виразі), який складається із збитку, попередженого внаслідок проведення ветеринарних заходів, вартості продукції, одержаної додатково за рахунок збільшення її кількості чи підвищення якості, економії трудових і матеріальних витрат внаслідок застосування більш ефективних засобів та методів профілактики хвороб і лікування тварин.

$$\text{Ее} = \text{Пз} + \text{Дв} + \text{Ев} - \text{Вв}$$

Пз – попереджений економічний збиток, грн.

Дв – вартість, одержана додатково за рахунок збільшення кількості і підвищення якості продукції, грн.;

Ев – економія трудових і матеріальних витрат внаслідок застосування більш ефективних засобів і методів проведення ветеринарних заходів, грн.

Вв – витрати на ветеринарні заходи, грн.

5.1. Додаткова вартість (Дв)

Це вартість одержана додатково за рахунок збільшення кількості і підвищення якості продукції, внаслідок застосування більш ефективних засобів і методів профілактики хвороб тварин, їх лікування визначають за формулою:

$$\text{Дв} = (\text{Врн} - \text{Врт}) \times \text{Ор}$$

Врт і Врн – вартість виробленої чи реалізованої продукції за діючими закупівельними цінами, відповідно, при застосуванні традиційних (базових) і нових (більш ефективних) засобів, у розрахунку на одну оброблену тварину (одиницю роботи), грн.;

Ор – число оброблених тварин новими засобами (об'єм роботи), гол., м .

5.2. Економія трудових та матеріальних витрат (Ев)

Це грошовий вираз економії трудових та матеріальних засобів, отриманий в результаті зміни поточних виробничих витрат або капітальних вкладень у

ветеринарні заходи, застосування більш ефективних засобів та методів профілактики, оздоровлення та лікування.

$$E_v = [(C_b + E_n \times K_b) - (C_n + E_n \times K_n)] \times A_n$$

C_b – витрати на проведення ветеринарних заходів в базовому варіанті, в розрахунку на одну оброблену тварину, грн.;

C_n – витрати на ветеринарні заходи в новому варіанті, в розрахунку на одну оброблену тварину, грн.;

E_n – нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень, рівний 0,15;

K_b – питомі капітальні вкладення на одиницю роботи в базовому варіанті, грн.;

K_n – питомі капітальні вкладення на одиницю роботи в новому варіанті, грн.;

A_n – кількість оброблених тварин, голів.

6. Визначення економічної ефективності на одну гривню витрат ($E_{грн}$)

Даний показник характеризує віддачу праці спеціалістів ветеринарної медицини, а також матеріально-грошових витрат, використаних на проведення ветеринарних заходів.

$$E_{грн} = E_e : B_v$$

E_e – економічний ефект, отриманий в результаті проведення ветеринарних заходів, грн.

B_v – витрати трудових та матеріальних ресурсів в результаті проведення ветеринарних заходів, грн.

Список рекомендованої літератури до розділу

1. Євтушенко А.Ф. Організація та економіка ветеринарної справи. / А.Ф. Євтушенко, М.Т. Радіонов. Підручник. – К.: Арістей. - 2004. – 284 с.
2. Методика визначення економічної ефективності ветеринарних заходів. затв. ГУВ МСГ СРСР. 04.05.1982.
3. Методичні вказівки по визначенню економічного збитку та економічної ефективності ветеринарних заходів / А.Ф. Євтушенко, В.П. Солошенко, М.Т. Радіонов. – К. - 1998. – 33 с.
4. Никитин И.С. Организация и экономика ветеринарного дела. / И.С. Микитин, В.Ф. Воскобийник. // Учебник для вузов. - М.: Гумм. Изд. центр «Владос». - 1999. – 384 с.

5.5.5. Обговорення результатів власних досліджень

У цьому розділі наводиться детальний аналіз одержаних результатів

досліджень, порівняння їх з іншими літературними джерелами чи загальноприйнятою практикою. (2-5 стор.)

5.6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці (ст.1 Закону України про охорону праці).

У відповідності з Законом України "Про охорону праці" одним з основних принципів державної політики в галузі охорони праці є пріоритет життя і здоров'я працівників перед будь-якими результатами виробничої діяльності, соціальний захист людини, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та ін.

Для розробки питань охорони праці в дипломній роботі відводиться у окремий розділ.

Деякі питання можуть бути висвітлені в основній частині дипломної роботи, тоді в розділі "Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях" ці питання не повторюються, але робиться посилання на відповідні сторінки роботи.

Об'єм розділу, не повинен перевищувати 10% від загального об'єму роботи (6 - 7 сторінках (не більше!)).

Розділ "Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях" повинен виконуватись згідно затверджених рекомендацій кафедри « Безпеки життєдіяльності» Протокол № 9 від 3.03. 2011 року

Матеріали по охороні праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях необхідно безпосередньо пов'язувати з темою та змістом дипломної роботи. Тому здобувач вищої освіти повинен ознайомитися з станом виробничих приміщень, умовами праці, паспортом санітарно-технічного стану, колективним договором (угодою по охороні праці та соціальним питанням), комплексним планом відповідно до умов праці, показниками статистичної звітності по ф.7-ТНВ підприємства де виконується Дипломна робота. При необхідності він може звернутися за консультацією до головного лікаря ветеринарної медицини, головного економіста, головного бухгалтера, інженера з охорони праці.

Рекомендована література з питань охорони праці

1. Про внесення змін до Закону України "Про охорону праці" Пост. ВРУ від 21.11.02 р. № 229-ІУ.

2. Закон України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності. (Пост. КМУ від 17.01.2000 р. № 74)
3. Закон України "Про забезпечення санітарного і епідеміологічного благополуччя населення" Постанова ВРУ від 24.02.94
4. Типове положення про навчання та перевірку знань з питань охорони праці. Наказ ДНОП від 26.01.2005 р. № 15.
5. Положення про службу охорони праці Наказ ДНОП від 15.11.2004 р. № 255.
6. КоЕКс законів про працю. Пост. ВРУ від 25.04.96 р.
7. І.М.Трахтенберг. Гігієна та виробнича санітарія, К.: 1997р.
8. Збірник нормативних актів з охорони праці. Т.1. 2004.
9. М.І. Федоров., Т.Г. Лапенко, О.У. Дрожжана. Охорона праці в галузі. – Полтава. 2010, -297с.
10. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. К.: 2003.
11. Правила охорони праці в лабораторіях ветеринарної медицини. ДНАОП 2.1.20-1.03-99.
12. Правила влаштування і безпеки роботи в лабораторіях (відділах, відділеннях) мікробіологічного профілю. Державні санітарні правила ДСП 9.9.5. – 080-02. Київ 2002.

5.7. ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Основою цього розділу є екологічна експертиза висновків і пропозицій дипломної роботи. Якщо робота по тематиці не підлягає екологічній експертизі, узагальнення й аналіз матеріалів розділу базується на основі зібраних здобувачем вищої освіти відомостей про стан і здійснення природоохоронних законів у конкретному господарстві, або галузі: обсяг розділу орієнтовано має бути викладений **на 5 - 7 сторінках (не більше!)** машинописного тексту в такій послідовності:

1. Загальна частина складається з короткого викладу основних законоположень по охороні природи, які належать до теми дипломної роботи або матеріалу, зібраному в господарстві. Містить загальну характеристику стану природоохоронних заходів, які проводять у господарстві.

2. Екологічна експертиза матеріалів. В цій частині дається оцінка всіх потенціальних видів впливу і оцінка очікуваних екологічних і пов'язаних з ними соціальних наслідків господарської та іншої діяльності. Викладається з природоохоронних позицій аналіз технологічних процесів, які впливають на зміну навколишнього середовища, узагальнюються та аналізуються природоохоронні заходи, які здійснюються у господарстві, дається їм критична оцінка, виявляються недоліки і невикористані резерви щодо виконання природоохоронних заходів.

3. Висновки та пропозиції. Надаються конкретні рекомендації по природоохоронному напрямку існуючих технологічних процесів, дається їх екологічний аналіз.

Крім загальних положень висвітлення розділу „Екологічна експертиза”, на факультеті ветеринарної медицини надається перевага розгляду таких питань:

1. Дотриманню екологічних, ветеринарно-санітарних та профілактичних норм утримання тварин в сільськогосподарських екосистемах (біогеоценозах), геотехсистемах (тваринницьких дворах, тваринницьких фермах і комплексах), а також приміщеннях, які використовуються для утримання домашніх тварин (клініках або в лабораторіях).

2. Дотриманню екологічних, ветеринарно-санітарних та профілактичних норм в лабораторних екосистемах, які використовуються у ветеринарній науці та практиці (чашки Петрі, культури клітин та вірусів у пробірках, флаконах тощо.)

3. Регуляції та оптимізації процесів, що проходять у трав'яних біогеоценозах - як основи систем заходів з профілактики пасовищних хвороб тварин, підвищення їх продуктивності та відтворювальної здатності.

4. Оптимізації процесів що проходять у біогеоценозах ферм як заходи профілактики хвороб тварин у період стійлового утримання.

5. Ролі тваринницьких об'єктів у забрудненні повітряного середовища та його санітарної охорони.

6. Еколого-санітарним вимогам до джерел водопостачання у тваринництві.

7. Ветеринарно-санітарним заходам щодо використання стічних вод тваринницьких геотехсистем у народному господарстві.

8. Еколого-санітарній характеристиці ґрунту господарства та його ролі у виникненні незаразних та інфекційних хвороб тварин.

9. Ветеринарно-санітарним заходам щодо знешкодження і використання трупів тварин.

10. Регуляції та оптимізації міжбіогеоценотичних зв'язків та їх ролі у профілактиці хвороб тварин і виробництві екологічно чистої продукції тваринного походження.

11. Лікувально-профілактичним заходам, що застосовуються у гуманній і ветеринарній медицині, їхньому впливу на біогеохімічний харчовий ланцюг, організми рослин, тварин та людей.

12. Учасі лікарів ветеринарної медицини у роботі із запобігання забрудненню харчових ланцюгів та накопиченню в них токсичних речовин.

13. Застосуванню безвідходних екологічно чистих безвідходних технологій у разі використання твердого і рідкого гною (гноївки).

14. Ветеринарно-санітарним та гігієнічним аспектам охорони земель, вод, повітря, рослинного та тваринного світу.

Список рекомендованої літератури до розділу:

1. Конституція України, К., 1997
2. Правова база з питань екології та охорони природного середовища, Збірник нормативних актів / Укладач Камлик М.І., К.: Атака, 2001. – 632 с.
3. Агроекологія: теорія та практикум: Навчальний посібник / За ред. В.М. Писаренка. – Полтава: „ІнтерГрафіка”, 2003. – 313 с.
4. Запольський А.К., Салюк А.І. Основи екології: Підручник / За ред. К.М. Ситника. – К.: Вища школа, 2003. – 358 с.
5. Злобін Ю.А. Основи екології. – К.: Лібра, 1998. – 248 с.
6. Кучерявий В.П. Екологія. – Львів: Світ, 2000. – 499 с.
7. Корсак К.В., Плахотнік О.В. Основи екології.: К.: МАЧП, 2000 – 240 с.
8. Микитюк О.М., Грицайчук В.В. Основи екології: Навчальний посібник, Харків „ОВС”, 2003. – 147 с.
9. Пономарьов П.Х., Сирохман І.В. Безпека харчових продуктів та продовольчої сировини. Навчальний посібник. – К.: Лібра, 1999. – 272 с.
10. Писаренко В.М., Писаренко П.В. Захист рослин: екологічно обґрунтовані системи. – Полтава: „ІнтерГрафіка”, 2002. – 288с.
11. Трушина В.А. Профилактика заболеваний сельскохозяйственных животных и птиц. – М: ООО «Аквариум - Принт», 2005. – 190 с.

5.8. Висновки та пропозиції виробництву

На підставі результатів власних досліджень автором повинні бути написані висновки і пропозиції виробництву у вигляді коротко сформульованих і пронумерованих тез. Кількість висновків і пропозицій залежить від обсягу одержаних результатів і значення проведених дослідів.

Кожна теза висновків повинна містити конкретні дані (цифрові), отриманні як результат виконання дипломної роботи.

Пропозиції виробництву розміщують після висновків на наступному аркуші. Вони повинні бути змістовними, придатними до впровадження у виробництво в господарстві, групі господарств чи масштабі району, області.

5.9. Список використаної літератури

Список літературних джерел оформлюється згідно з вимогами ВАК України (*Бюлетень ДАК України, № 6, 2007 (зміни – № 3, 2008).*). Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел наведено в додатку Ж.

5.10. Додатки

У додатках вміщують матеріал, який є необхідним для повноти роботи, але включення його до основної частини не може бути послідовно розміщений у основній частині через великий обсяг або його способи відтворення. Додатками можуть бути, наприклад, результати біохімічних, морфологічних чи інших досліджень крові, кормів, графічний матеріал, таблиці великого формату, розрахунки, опис апаратури і прикладів, опис алгоритмів і програм задач, що вирішують на ЕОМ тощо.

Додатки оформлюють на наступних її сторінках.

У тексті роботи на всі додатки повинні бути посилання. Розміщують в порядку посилань на них у тексті.

Кожний додаток слід розташовувати на новій сторінці з написанням зверху посередині сторінки слова "Додаток" і його позначення. Згідно з ДСТУ 3008-95 додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, О, Ч, Ь, наприклад: додаток А, додаток Б і т.д. У випадку повного використання літер української абетки допускається позначати додатки арабськими цифрами.

Додаток повинен мати заголовок, який друкують (записують) симетрично тексту з великої літери окремим рядком.

Додатки, як правило, виконують на аркушах формату А4. Допускається оформлювати додатки на аркушах формату А3, А4х3, А4х4, А2 і А1 згідно з ГОСТ 2.301-68.

Текст кожного додатка, за необхідності, може бути розділений на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, які нумерують у межах кожного додатка. Перед номером ставиться позначення цього додатка.

Ілюстрації кожного додатка позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою літерного позначення додатка, наприклад: Рисунок А.2, Рисунок В.3 і т. ін.

Додатки повинні мати загальну з дипломною роботою наскрізну нумерацію сторінок.

Всі додатки повинні бути перелічені у змісті роботи з їх позначеннями і заголовками.

6. КОМПЛЕКТАЦІЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Всі підготовлені аркуші текстових документів дипломної роботи складають і переплітають у такому порядку: титульний аркуш, пояснювальна записка, зміст, завдання на виконання дипломної роботи, реферат, вступ і далі Дипломна робота

згідно із змістом. На внутрішній стороні обкладинки наклеюють конверт, куди вкладають рецензію та подання Голові екзаменаційної комісії.

7. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Дипломна робота повинна бути представлена в деканат за 10 днів до захисту.

Дипломна робота повинна бути добре відредагована, без помилок, акуратно оформлена, переплетена, а також підписана на автором, науковим керівником, завідувачем кафедри і консультантами (з економічних питань, охорони праці та екологічної експертизи).

Разом з дипломною роботою здобувач вищої освіти подає в деканат такі документи:

- подання Голові екзаменаційної комісії з висновком наукового керівника дипломної роботи та кафедри (двосторонній друк на папері формату А5 альбомної орієнтації, додаток Д);

- рецензію спеціаліста з виробництва або внутрішню рецензію з **іншої кафедри**. Рецензент після ознайомлення з дипломною роботою і відзивом наукового керівника пише рецензію з висвітленням позитивних і негативних сторін, відмічаючи можливість впровадження у виробництво найбільш цінних розробок, рекомендацій наведених у роботі ;

- висновок завідувача кафедри (підпис на титульному аркуші) про відповідність дипломної роботи встановленим вимогам і її допуск до захисту в ЕК (на основі попереднього розгляду і обговорення роботи на засіданні кафедри).

Водночас з оформленням дипломної роботи здобувач вищої освіти готується до захисту роботи в екзаменаційній комісії: складає тези доповіді, де викладає основний зміст роботи, висновки, пропозиції. Готує фотографії, слайди, графіки, діаграми, таблиці за результатами основних досліджень (на листках ватману, прозорих плівках для графопроектора чи у вигляді комп'ютерних презентацій).

8. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Захист дипломної роботи проводиться на засіданні екзаменаційної комісії. Здобувач готує до захисту доповідь та ілюстративний матеріал у вигляді таблиць, графіків, діаграм, слайдів, відео сюжетів, комп'ютерних презентацій тощо, які відображають результати дослідження, основні висновки, узагальнення та пропозиції, що містяться у роботі.

Необхідну кількість та зміст ілюстрацій доповідач визначає самостійно, погоджуючи з науковим керівником.

Захист дипломної роботи розпочинається із оприлюднення подання Голові екзаменаційної комісії, доповіді здобувача, який протягом 10 хвилин повинен викласти:

- актуальність теми;
- структуру роботи;
- об'єкт дослідження;

- результати проведених досліджень;
- зміст запропонованих заходів та їх обґрунтування;

На завершення доповіді потрібно відзначити:

- ступінь впровадження результатів роботи;
- яка фактична і очікувана ефективність запропонованих заходів;
- доцільність та шлях продовження досліджень.

Члени ЕК, присутні на захисті, можуть ставити доповідачу запитання з метою визначення рівня його професійної підготовки та ерудиції.

Після відповіді на запитання слово надається науковому керівнику для характеристики і оцінки роботи. У разі його відсутності, з поважних причин, висновок повинен бути оприлюднений секретарем екзаменаційної комісії. Потім зачитується рецензія.

Під час захисту ведеться протокол засідання екзаменаційної комісії. Окремо відзначається думка членів екзаменаційної комісії про практичну цінність роботи і рекомендації щодо пропозицій автора.

Загальний захист дипломної роботи не повинен перевищувати 30 хв.

Здобувачі вищої освіти, які під час захисту отримали незадовільні оцінки, отримують академічні довідки про навчання. Для повторного захисту Дипломна робота може бути прийнята через рік.

Екзаменаційної комісії може надати здобувачу рекомендацію до вступу в аспірантуру, якщо він захистив дипломну роботу з оцінкою „відмінно”.

Екзаменаційної комісії у своєму рішенні визначає доцільність практичної реалізації результатів досліджень дипломної роботи.

Дипломна робота є документом суворого контролю і зберігається протягом п'яти років в архіві ПДАА, а потім списується у встановленому порядку.

Рішення екзаменаційної комісії щодо оцінювання знань, виявлених випускником під час захисту дипломної роботи, а також про присвоєння йому ступеня вищої освіти „Магістр”, кваліфікації лікаря ветеринарної медицини та видачі диплома державного зразку ухвалює екзаменаційна комісія на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, що оцінювали захист здобувача. За однакової кількості голосів, відданих за різні оцінки, голос голови державної екзаменаційної комісії є вирішальним.

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ТВАРИННИЦТВА І ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти «БАКАЛАВР»

Галузь знань 21 Ветеринарна медицина

Спеціальність 8.11010101 «ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА»

Кваліфікація - лікар ветеринарної медицини

тема: _____

_____

ВИКОНАВ: ЗДОБУВАЧ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СТУПЕНЕМ «МАГІСТР»

ІВАНОВ ІВАН ІВАНОВИЧ

Полтава 2016 р

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ТВАРИННИЦТВА І ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Кафедра _____
(повна назва кафедри)

Пояснювальна записка
до дипломної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти: «Магістр»

на тему _____
_____

Виконав: здобувач вищої освіти за ступенем «МАГІСТР»
спеціальності 8.11010101 "Ветеринарна медицина"

_____
(прізвище та ініціали, підпис)

Керівник _____
(прізвище та ініціали, підпис)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали, підпис)

Полтава 2015 року

Зразок оформлення завдання на виконання дипломної роботи

**ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ТВАРИННИЦТВА І ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ**

Кафедра _____

Ступень вищої освіти : - «МАГІСТР»

Спеціальність 8.11010101 –«Ветеринарна медицина»

Кваліфікація «Лікар ветеринарної медицини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

“ _____ ” _____ 20__ року

**З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “ _____ ” _____ 20__ року № _____

2. Строк подання дипломної роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4.Перелік питань, які потрібно вирішити _____

5. Перелік досліджень матеріалу _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.		
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на дипломну роботу		
3	Опрацювання літературних джерел		
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи		
5	Виконання теоретичного розділу роботи		
6	Виконання аналітичних розділів роботи		
7	Виконання спеціальних розділів		
8	Оформлення тексту роботи		
9	Попередній захист роботи на кафедрі		
10	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій		
11	Захист дипломної роботи		

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

1 сторінка (Формат А5, альбомна орієнтація)**ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ****ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ**

Направляється здобувач вищої освіти _____ до захисту
дипломної роботи (прізвище та ініціали)

за спеціальністю 8.11010101 "Ветеринарна медицина"

на тему: _____

Дипломна робота і рецензія додаються.

Декан факультету _____ Передера С.Б.
(підпис)

Довідка про успішність

_____ за період навчання на факультеті ветеринарної
(прізвище та ініціали студента)

медицини з 20__ року до 20__ року повністю виконав навчальний план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно __%, добре __%, задовільно __%;

шкалою ЄКТС: А __%; В __%; С __%; D __%; E __%.

Методист факультету _____ Завора В.М.
(підпис)

2 сторінка (Формат А5, альбомна орієнтація)**Висновок керівника на дипломну роботу**

Здобувач вищої освіти _____

_____

_____

_____

_____

_____

Керівник дипломної роботи _____
(підпис)

“ _____ ” _____ 20__ року

Висновок кафедри про дипломну роботу

Здобувач вищої освіти _____
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту цієї роботи в екзаменаційній комісії.

Відповідальний за нормо контроль _____
“ _____ ” _____ 20__ року.

Завідувач кафедри _____
(назва)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

“ _____ ” _____ 20__ року.

Орієнтовні коефіцієнти захворюваності, летальності та питомі величини економічного збитку при інфекційних, інвазійних та незаразних захворюваннях

Захворювання	Коефіцієнти		Питома величина економічного збитку на 1 захворілу тварину, грн.
	захворюваності	летальності	
Інфекційні хвороби			
Великої рогатої худоби			
сказ	0.03	1	324.64
бруцельоз	0.480	-	226.04
диплококова інфекція	0.64	0.2	14.71
злюкисна катаральна лихоманка	0.007	0.4	68.50
колібактеріоз	0.62	0.19	18.56
лептоспіроз	0.628	0.07	33.16
трихофітія	0.53	-	9.5
сибірка	0.012	0.774	262.7
туберкульоз	0.72	-	209.65
емфізематозний карбункул	0.013	0.7	147.31
ящур	0.91	0.015	37.8
Свиней			
сальмонельоз	0.26	0.18	11.58
колієнтеротоксемія	0.052	0.97	36.35
хвороба Ауєски	0.5	0.409	34.75
бруцельоз	0.39	-	20.50
дизентерія	0.27	0.071	14.12
інфекційний атрофічний риніт	0.71	0.17	25.34
лептоспіроз	0.27	0.19	17.43
пастерельоз	0.42	0.29	19.9
вірусна пневмонія	0.27	0.18	15
вірусний гастроентерит	0.311	0.094	15.61
бешиха	0.71	0.14	15.78
чума	0.8	0.348	38.24
ящур	0.6	-	8.68

Овець			
бруцельоз	0.340	-	32.30
дизентерія	0.62	0.091	2.4
інф. ентеротоксемія	0.41	0.91	11.40
лептоспіроз	0.06	0.066	8.75
лістеріоз	0.51	0.24	14.05
сальмонельоз	0.38	0.22	6.05
ящур	0.7	-	3.5
Птиці			
Хвороба Н'юкастла	0.82	0.41	2.6
інфекційний ларинготрахеїт	0.53	0.087	1.71
колібактеріоз	0.27	0.17	0.69
лейкоз	0.26	-	3.14
пастерельоз	0.75	0.34	2.98
туберкульоз	0.73	-	5.48
Інвазійні захворювання			
Великої рогатої худоби			
гіподерматоз	0.46	-	18.5
діктіокаульоз	0.55	0.08	38.27
парамфістоматоз (гостра форма)	0.18	0.14	10.64
тейлеріоз	0.074	0.054	77.18
телязіоз	0.24	-	4.82
фасціольоз	0.263	-	34.71
цистицеркоз	0.002	-	17
ехінококоз	0.19	-	12.74
Овець			
гемонхоз	0.56	0.24	9.74
діктіокаульоз	0.41	0.06	6.11
моніезіоз	0.36	0.071	6.24
фасціольоз	0.32	0.022	7.15
ценуроз	0.07	0.19	8.11
ехінококоз	0.16	0.21	4.11
Свиней			
аскароз	0.47	0.11	7.42
трихоцефальоз	0.41	0.08	6.13
езофагостомоз	0.46	-	9.17
ехінококоз	0.069	-	8.9

Незаразні захворювання			
Великої рогатої худоби			
аліментарна остеодистрофія	0.23	-	26.69
атонія передшлунків: гостра хронічна	0.087 0.01	- -	8.79 45.1
бронхопневмонія телят	0.17	0.15	25.07
диспепсія телят проста токсична	0.27 0.19	0.06 0.66	11.5 34.7
кератокон'юнктивіт	-	-	7.93
мастит корів: серозний катаральний гнійно-катаральний	- - -	- - -	9.48 11.68 27.39
тимпанія рубця: гостра хронічна	- -	- -	11.46 22.33
ендометрит	0.045	-	36.58
Свиней			
бронхопневмонія	0.21	0.11	11.93
гастроентерит	0.18	0.081	8.52
диспепсія поросят	0,130	0,083	7,12
проста	0.109	0.016	5.23
токсична	0.021	0.151	16.67
токсична дистрофія печінки	0.153	0.42	32.84
Овець			
атонія передшлунків	0.096	0.15	18.2
бронхопневмонія	0.31	0.33	9.0
гастроентерит	0.064	0.26	6.37
тимпанія рубця	0.14	0.41	24.20
Птиці			
авітаміноз	0.41	0.18	1.16
аліментарна остеодистрофія	0.18	0.09	1.33
гепатит	0.07	0.14	2.24

Зразок оформлення списку літератури

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	<p>1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. – Львів : Свічадо, 2006. – 307 с. – (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV–V ст. ; № 14).</p> <p>2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. – К. : Ін-т математики, 2006. – 111 с. – (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59).</p> <p>3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталія Дмитрівна Матюх. – К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. – 311 с. – (Ювеліри України ; т. 1).</p> <p>4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. – Львів : Кальварія, 2005. – 196, [1] с. – (Першотвір).</p>
Два автори Три автори	<p>1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – К.: Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника “Україна дипломатична” ; вип. 1).</p> <p>2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. – К.: Прецедент, 2006. – 93 с. – (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11).</p> <p>3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. – Львів : Растр-7, 2007. – 375 с.</p> <p>1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. – XLIII, 265 с.</p>
Чотири автори	<p>1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. – К. : НДІ “Укראгропромпродуктивність”, 2006. – 106 с. – (Бібліотека</p>

	<p>спеціаліста АПК. Економічні нормативи).</p> <p>2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. – К. : Вища освіта, 2006. – 478, [1] с. – (ПТО : Професійно-технічна освіта).</p>
П'ять і більше авторів	<p>1. Психологія менеджмента / [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина И. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. [3-е изд.]. – Х. : Гуманитар. центр, 2007. – 510 с.</p> <p>2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – 115 с. – (Серія “Формування здорового способу життя молоді” : у 14 кн., кн. 13).</p>
Без автора	<p>1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. – К. : Грані-Т, 2007. – 119 с. – (Грані світу).</p> <p>2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкув., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. – К. : Грамота, 2007. – 638, [1] с.</p> <p>3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ – початку ХХ століття : антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. – К. : Грані-Т, 2007. – 190, [1] с.</p> <p>4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб. наук. праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. – Чернівці : Рута, 2007. – 310 с.</p>
Багатотомний документ	<p>1. Історія Національної академії наук України, 1941–1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. – К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007– . – (Джерела з історії науки в Україні). Ч. 2 : Додатки – 2007. – 573, [1] с.</p> <p>2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. – Львов : НТЦ “Леонорм-Стандарт”, 2005– . – (Серія “Нормативная база предприятия”). Т. 1. – 2005. – 277 с.</p> <p>3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. – Одесса : Астропринт, 2006– . – (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4).</p>

	<p>4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. – Х. : Право, 2002– . – Т. 4: Косвенные налоги. – 2007. – 534 с.</p> <p>5. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. – Житомир : Полісся, 2006– . – (Науково-документальна серія книг “Реабілітовані історією” : у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл. редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. – 2006. – 721, [2] с.</p> <p>6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч. 1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. – К. : НТУУ “КПІ”, 2006. – 125 с.</p>
Матеріали конференцій, з’їздів	<p>1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. Молодих учених-аграрників [“Молодь України і аграрна реформа”], (Харків, 11–13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. – 167 с.</p> <p>2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. – К. : ІСОА, 2002. – 147 с.</p> <p>3. Матеріали ІХ з’їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. – К. : Асоц. укр. банків, 2000. – 117 с. – (Спецвип.: 10 років АУБ).</p> <p>4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6–9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. ред. В. Т. Трощенко. – К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. – С. 559–956, XIII, [2] с. – (Ресурс 2000).</p> <p>5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. – Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. – 215 с.</p> <p>6. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.</p>
Препринти	<p>1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA сподкритической сборкой, управляемой</p>

	<p>ускорителем електронів / Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. – Х. ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. – (Препринт / НАН України, Нац. науч. центр “Харьк. физ.-техн. ин-т” ; ХФТИ 2006-4).</p> <p>2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. – Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. – 7, [1] с. – (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).</p>
Депоновані наукові праці	<p>1. Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. – М., 2002. – 110 с. – Деп. в ВИНИТИ 13.06.02, № 145432.</p> <p>2. Разумовский, В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. – М., 2002. – 210 с. – Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.</p>
Словники	<p>1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. – Х. : Халімон, 2006. – 175, [1] с.</p> <p>2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с.</p> <p>3. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. – К. : Карпенко, 2007. – 219 с.</p> <p>4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. – 2-ге вид., оновл. – К. : К.І.С., 2006. – 138 с.</p>
Атласи	<p>1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.] ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.]. – / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.]. – К. : Варта, 2006. – 217, [1] с.</p> <p>2. Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – 218 с.</p> <p>3. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. – Х. : Ранок, 2005. – 96 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Кримінально-процесуальний коЕКс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2006. – 207 с. – (Бібліотека офіційних</p>

Стандарти	<p>видань).</p> <p>2. Медична статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. – К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. – 459 с. – (Нормативні директивні правові документи).</p> <p>3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. – Офіц. вид. – К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. – VI, 74 с. – (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).</p> <p>1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. – [Чинний від 2006-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України 2006. – IV, 231 с. – (Національний стандарт України).</p> <p>2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 – ДСТУ ISO 6107-9:2004. – [Чинний від 2005-04-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – 181 с. – (Національні стандарти України).</p> <p>3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. – [Чинний від 2007-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – IV, 18 с. – (Національний стандарт України).</p>
Каталоги	<p>1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. – Львов : НТЦ “Леонорм-стандарт”, 2006– . – (Серия “Нормативная база предприятия”).</p> <p>Т. 5. – 2007. – 264 с.</p> <p>Т. 6. – 2007. – 277 с.</p> <p>2. Пам’ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. – Львів : Новий час, 2003. – 160 с.</p> <p>3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. – [Суми : Унів. кн., 2003]. – 11 с.</p> <p>4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Горницкая И. П., Ткачук Л. П. – Донецк : Лебедь, 2005. – 228 с.</p>
Бібліографічні показники	<p>1. Куц О. С. Бібліографічний показчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій</p>

	<p>вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. – Львів : Укр. технології, 2007. – 74 с.</p> <p>2. Систематизований покажчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997–2005 роки / [уклад. Кириць Б. О., Потланич О. С.]. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 11 с. – (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).</p>
Дисертації	1. Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. – К., 2005. – 276 с.
Автореферати дисертацій Авторські свідоцтва	<p>1. Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 “Технологія машинобудування” / І. Я. Новосад. – Тернопіль, 2007. – 20, [1] с.</p> <p>2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 “Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ. технології” / Нгуен Ші Данг. – К., 2007. – 20 с.</p> <p>1. А. с. 1007970 ССРСР, МКИЗ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – № 3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.</p>
Патенти	1. Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК7 Н 04 В 1/38, Н 04 J 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В. И.; заявитель и патентообладатель Воронеж. науч.-исслед. ин-т связи. – № 2000131736/09 ; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (II ч.).
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	<p>1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 6. – С. 15–18, 35–38.</p> <p>2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демза ступенем вищої освітніатичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 6. – С. 14–17.</p> <p>3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов – основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні</p>

	<p>дослідження та інформаційні технології. – 2007. – № 1. – С. 39–61.</p> <p>4. Ма Шуїн Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуїн // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 5. – С. 12–14.</p> <p>5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2007. – № 1. – С. 25–29.</p> <p>6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова ; пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. – 2007. – Т. 2, № 2. – С. 13–20.</p> <p>7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нариси з новітнього укр., письменства) : статті / Микола Зеров. – Дрогобич, 2007. – С. 245–291.</p> <p>8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г. : тезисы докл. – Х., 2007. – С. 33.</p> <p>9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України : (кінець ХІХ–початок ХХ ст. / Д. М. Чорний. – Х., 2007. – Розд. 3. – С. 137–202.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III–IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 MB. – Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. – (Бібліотека студента-медика) – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з контейнера.</p> <p>2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – К. : CD-вид-во “Інфодиск”, 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM</p>

Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану.

3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. “Крим-2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbu.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm>.

Зразок оформлення рецензії*Орієнтовний зразок відгуку підприємства (установи, організації)***В І Д Г У К****підприємства (установи, організації)**

на дипломну роботу здобувача вищої освіти факультету _____

Полтавської державної аграрної академії

ступеня вищої освіти «МАГІСТР»

(, магістр)

за спеціальністю _____

(шифр та назва спеціальності)

Іванова Івана Івановича

на тему: «_____»

виконану на кафедрі _____ під керівництвом _____

(науковий ступінь, посада прізвище та ініціали керівника)

Дипломна робота Іванова І.І. за своїм змістом та оформленням представляє собою закінчене дослідження на актуальну тему та містить достовірну інформацію щодо діяльності підприємства. Використані в роботі дані взяті з дозволу керівництва підприємства.

Теоретичні та практичні розділи дипломної роботи присвячені дослідженню _____

У дипломній роботі досліджено перспективні напрямки удосконалення _____

Позитивним надбанням дипломної роботи є дослідження автора, що сприяли розробці конкретних рекомендацій, втілення яких в практичну діяльність досліджуваного підприємства сприятиме удосконаленню _____

Окремо у дипломній роботі обґрунтовано _____

Науковий підхід у дипломній роботі підтверджується наявністю схем, рисунків, графіків та використанням аналітичних і графічних методів дослідження.

В цілому в розрізі розділів означені завдання дипломної роботи виконано, поставлена мета досягнута. Дипломна робота відповідає профілю спеціальності «_____», має практичну спрямованість та рекомендується до захисту перед екзаменаційною комісією.

Директор _____ «_____»

М. П.

(підпис)

«__» «_____» 20__ року

Орієнтовний зразок рецензії на дипломний(-у) проект(роботу)

РЕЦЕНЗІЯ

на дипломну роботу здобувача вищої освіти факультету _____

Полтавської державної аграрної академії

ступеня вищої освіти «МАГІСТР»

за спеціальністю _____

(шифр та назва спеціальності)

Іванова Івана Івановича

на тему: «_____»

виконану на кафедрі _____ під керівництвом _____

(науковий ступінь, посада прізвище та ініціали керівника)

Дипломна робота за своєю структурою сприяє всебічному розкриттю обраної актуальної теми та виконанню одержаного завдання.

За структурно-логічною побудовою та технічним оформленням дипломний(-а) проект (робота) відповідає вимогам, що висуваються перед випускниками спеціальності «_____».

Для розкриття обраної теми автором опрацьовано значний обсяг наукових праць _____

Автору вдалося дослідити значне коло наукових праць як вітчизняних так і зарубіжних вчених, що стосуються теорії та практики _____

Аналітична частина роботи втілює результати досліджень _____

У дипломній роботі автором використано ряд методів наукових досліджень, а саме _____ . Наочність результатів отриманих в роботі підтверджується рисунками, графіками та діаграмами.

Результатами проведених автором у дипломній роботі досліджень є наявність конкретних рекомендацій, втілення яких в практичну діяльність _____ «_____» сприятиме вдосконаленню _____

Слід відзначити деякі недоліки роботи: _____

Заслужують на увагу пропозиції _____

Таким чином, дипломна робота втілює спроби самостійних досліджень і рекомендується до захисту перед екзаменаційною комісією. Автор дипломної роботи Іванов І.І. заслуговує присвоєння кваліфікації «_____».

Рецензент: _____

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, посада місце роботи рецензента)

«__» «_____» 20__ року